

PHÁT TRIỂN KĨ NĂNG NÓI VÀ NGHE CHO HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG TRONG GIỜ ĐỌC VĂN

Hoàng Thị Mai¹

TÓM TẮT

Nói và nghe là hai trong bốn kĩ năng cốt lõi mà môn Ngữ văn có nhiệm vụ phải phát triển cho học sinh. Theo Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn năm 2018, kĩ năng nói và nghe không chỉ được dạy trong giờ nói và nghe mà còn được yêu cầu tích hợp trong các giờ đọc văn, viết văn. Đọc văn chủ yếu phát triển kĩ năng đọc nhưng cũng là môi trường thuận lợi để phát triển kĩ năng nói và nghe cho học sinh. Trong thực tế, giáo viên chưa chú ý đúng mức đến việc tích hợp phát triển kĩ năng nói và nghe cho học sinh trong giờ đọc văn. Trên cơ sở nghiên cứu lí thuyết dạy nói và nghe, chương trình, sách giáo khoa Ngữ văn 2018, bài viết này đề xuất mục tiêu, nội dung tích hợp, các biện pháp tích hợp phát triển kĩ năng nói và nghe cho học sinh THPT trong giờ đọc văn.

Từ khóa: Nói và nghe, kĩ năng, môn Ngữ văn, tích hợp, đọc văn, văn bản, THPT.

DOI: <https://doi.org/10.70117/hdujs.3.2024.677>

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Nói và nghe là nền tảng của giao tiếp bằng lời nói, là hai trong bốn kĩ năng cốt lõi mà môn Ngữ văn có nhiệm vụ phải hình thành cho học sinh. Nói và nghe tốt giúp học sinh tự tin và giao tiếp hiệu quả với những người xung quanh để thành công trong công việc và cuộc sống. Chương trình giáo dục phổ thông (CTGDPT) môn Ngữ văn 2018 đã đổi mới căn bản quan niệm về vị trí, tầm quan trọng, yêu cầu cần đạt và nội dung dạy nói và nghe cho học sinh trong môn Ngữ văn. Theo đó, kĩ năng nói và nghe không chỉ được dạy trong giờ nói và nghe mà còn được yêu cầu tích hợp trong các giờ đọc văn, viết văn.

Đọc văn chủ yếu phát triển kĩ năng đọc nhưng cũng là môi trường thuận lợi để phát triển kĩ năng nói và nghe cho học sinh. Đã có rất nhiều nghiên cứu thực nghiệm về việc sử dụng các văn bản, truyện kể để phát triển kĩ năng nói và nghe cho học sinh [4][5][6]. Trong thực tế, giáo viên chưa chú ý đúng mức đến việc tích hợp phát triển kĩ năng nói và nghe (thuyết trình, thảo luận, tranh luận) trong giờ đọc văn cho học sinh Trung học phổ thông (THPT). Nguyên nhân chính là do giáo viên chưa xác định được mục tiêu, nội dung và cách thức tích hợp một cách cụ thể, khoa học.

Trên cơ sở nghiên cứu lí thuyết dạy nói và nghe, chương trình, sách giáo khoa (SGK) Ngữ văn 2018, bài viết này đề xuất các nội dung tích hợp, các biện pháp, cách thức phát triển kĩ năng nói và nghe cho học sinh THPT trong giờ đọc văn nhằm đáp ứng mục tiêu, yêu cầu của CTGDPT môn Ngữ văn 2018.

¹ Trường Đại học Hồng Đức; Email: hoangthimai@hdu.edu.vn

2. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN

2.1. Khái quát chung về việc phát triển kỹ năng nói và nghe cho học sinh THPT trong môn Ngữ văn

2.1.1. Khái niệm kỹ năng nói và nghe

Nói, theo từ điển tiếng Việt, là hành động phát ra thành tiếng, thành lời để diễn đạt một nội dung nhất định trong giao tiếp [8; tr.732]. Còn kỹ năng nói là khả năng dùng lời nói để truyền đạt thông tin, biểu đạt tư tưởng, tình cảm, ý nghĩ của người nói đến người nghe một cách mạch lạc, sinh động, có sức thuyết phục nhằm đạt được mục đích và hiệu quả giao tiếp.

Nghe, theo từ điển tiếng Việt, là hành động cảm nhận, nhận biết bằng cơ quan thính giác để tiếp nhận một nội dung nhất định trong giao tiếp [8; tr.675]. Còn kỹ năng nghe là khả năng dùng thính giác tiếp nhận thông tin để hiểu tư tưởng, tình cảm, ý nghĩ của người nói nhằm đạt được mục đích và hiệu quả giao tiếp.

Nói và nghe là hai trong 4 kỹ năng giao tiếp được sử dụng nhiều nhất trong ngày. Nói và nghe tốt không chỉ giúp học sinh tiến bộ và thành công trong học tập, rèn luyện mà còn là nền tảng để giao tiếp hiệu quả, xây dựng các mối quan hệ tốt đẹp, đồng cảm và thấu hiểu với người khác, hợp tác và giải quyết vấn đề, giải quyết xung đột, phát triển cá nhân và thành công trong tương lai. Theo một nghiên cứu của Adler, R., Rosenfeld, L. and Proctor, R. (2001), một người lớn dành trung bình khoảng 70% thời gian cho hoạt động giao tiếp, trong đó 45% thời gian dành cho nghe, 30% nói, 16% đọc và 9% viết [1]. CTGDPT môn Ngữ văn 2018, vì vậy đã có quan điểm đúng đắn về vai trò, nhiệm vụ của việc phát triển kỹ năng nói và nghe cho học sinh trong môn Ngữ văn.

2.1.2. Mục tiêu, yêu cầu và nội dung phát triển kỹ năng nói và nghe cho học sinh THPT trong môn Ngữ văn

2.1.2.1. Mục tiêu

Môn Ngữ văn có nhiệm vụ hình thành và phát triển ở học sinh hai năng lực đặc thù là “năng lực ngôn ngữ” và “năng lực văn học” [2; tr.7]. Năng lực ngôn ngữ của học sinh bao gồm năng lực sử dụng tiếng Việt và năng lực sử dụng ngoại ngữ, được thể hiện qua các hoạt động nghe, nói, đọc, viết.

Mục tiêu chung của việc dạy nói và nghe trong môn Ngữ văn là nhằm giúp học sinh có khả năng diễn đạt ngôn ngữ nói bằng tiếng Việt một cách rõ ràng, chính xác, mạch lạc, tự tin để truyền đạt tư tưởng, cảm xúc, thông tin đến người nghe; có khả năng lắng nghe và hiểu đúng những gì người nói muốn truyền đạt; biết tôn trọng người nói, người nghe; có thái độ phù hợp trong trao đổi, thảo luận [2; tr.84].

Nếu ở môn Ngoại ngữ, việc phát triển kỹ năng nói và nghe chủ yếu nhằm phát triển năng lực giao tiếp bằng ngôn ngữ thứ hai cho học sinh [3; tr.5-6], thì trong môn Ngữ văn, mục tiêu phát triển kỹ năng nói và nghe còn nhằm giúp học sinh “khám phá bản thân và thế giới xung quanh, thấu hiểu con người, có đời sống tâm hồn phong phú, có quan niệm sống

và ứng xử nhân văn; có tình yêu đối với tiếng Việt và văn học; có ý thức về cội nguồn và bản sắc của dân tộc, góp phần giữ gìn, phát triển các giá trị văn hoá Việt Nam; có tinh thần tiếp thu tinh hoa văn hoá nhân loại và khả năng hội nhập quốc tế” [2; tr.5]. Vì vậy, việc dạy nói và nghe phải tích hợp chặt chẽ với dạy đọc và viết để đáp ứng mục tiêu trên.

2.1.2.2. Yêu cầu cần đạt về kỹ năng đọc của học sinh THPT trong môn Ngữ văn

CTGDPT môn Ngữ văn 2018 quy định yêu cầu cần đạt về năng lực văn học, trong đó có kỹ năng đọc như sau: Phân tích và đánh giá được nội dung, nghệ thuật của một văn bản văn học dựa trên những hiểu biết về phong cách nghệ thuật và lịch sử văn học; nhận biết và phân tích được đặc điểm của ngôn ngữ văn học, câu chuyện, cốt truyện và cách kể chuyện; nhận biết và phân tích được đặc trưng của hình tượng văn học, đặc điểm phong cách nghệ thuật trong văn học dân gian, trung đại và hiện đại; phong cách nghệ thuật của một số tác giả, tác phẩm lớn. [2].

Một giờ đọc văn cần phải hướng tới hình thành và phát triển ở học sinh các kỹ năng trên. Tuy nhiên, để thực hiện dạy học tích hợp, giáo viên cần phải xác định được các nội dung kết nối dạy đọc với dạy nói và nghe.

2.1.2.3. Yêu cầu cần đạt về kỹ năng nói và nghe của học sinh THPT trong môn Ngữ văn

CTGDPT môn Ngữ văn 2018 quy định yêu cầu cần đạt ở cấp THPT về năng lực ngôn ngữ như sau: Biết tranh luận về những vấn đề tồn tại các quan điểm trái ngược nhau; có thái độ cầu thị và văn hoá tranh luận phù hợp; có khả năng nghe thuyết trình và đánh giá được nội dung và hình thức biểu đạt của bài thuyết trình; có hứng thú thể hiện chủ kiến, cá tính trong tranh luận; trình bày vấn đề khoa học một cách tự tin, có sức thuyết phục. Nói và nghe linh hoạt, nắm được phương pháp, quy trình tiến hành một cuộc tranh luận [2; tr.11].

Yêu cầu trên đã được cụ thể hóa thành Yêu cầu cần đạt về kỹ năng nói và nghe đối với từng lớp học trong Chương trình và các bộ SGK Ngữ văn. Như vậy, nếu dạy nói và nghe ở THCS tập trung vào kỹ năng trình bày, kể lại, thuyết minh, thảo luận về một vấn đề đã đọc, đã nghe thì ở THPT, học sinh được chú trọng phát triển kỹ năng thuyết trình, đánh giá, thảo luận, tranh luận về một vấn đề xã hội và một tác phẩm văn học với yêu cầu sử dụng kết hợp phương tiện ngôn ngữ và phi ngôn ngữ một cách hợp lý [2; tr.9-10].

2.1.2.4. Nội dung phát triển kỹ năng nói và nghe cho học sinh THPT trong môn Ngữ văn

Các yêu cầu cần đạt trên đã được cụ thể hóa trong SGK Ngữ văn, phần dạy nói và nghe được cấu trúc thành một nội dung riêng. Tuy nhiên, theo quan điểm dạy học tích hợp, kỹ năng nói và nghe phải được dạy lồng ghép trong cả giờ đọc và viết. Bởi vì, dạy đọc với yêu cầu thảo luận, tranh luận về những vấn đề hàm ngôn, đa nghĩa trong văn bản sẽ là môi trường thuận lợi để phát triển kỹ năng thuyết trình, thảo luận, tranh luận, đặt câu hỏi cho học sinh.

Vấn đề là, giáo viên phải biết lựa chọn các nội dung phù hợp và thực hiện các yêu cầu, biện pháp tích hợp dạy nói và nghe trong giờ đọc văn một cách khoa học và hợp lý.

2.2. Thực trạng phát triển kĩ năng nói và nghe cho học sinh THPT trong dạy đọc văn

Khảo sát 26 giáo viên và 257 học sinh lớp 10, 11, 12 tại 6 trường THPT (trên địa bàn huyện Triệu Sơn và thành phố Thanh Hóa, tỉnh Thanh Hóa) bằng bảng hỏi; kết hợp với phỏng vấn, quan sát, dự giờ đọc văn trong năm học 2022 - 2023 và 2023 - 2024 cho thấy, 86,7% giáo viên và 79,1% học sinh cho rằng kĩ năng nói và nghe của học sinh THPT còn nhiều hạn chế: thuyết trình thiếu tự tin, thiếu tương tác; ít và chưa có thói quen thể hiện quan điểm cá nhân trong thảo luận, tranh luận; bố cục bài nói thiếu mạch lạc; chưa biết kết hợp các yếu tố ngôn ngữ và phi ngôn ngữ một cách hợp lí, phát âm tiếng địa phương, chưa có kĩ năng lắng nghe tích cực (tóm tắt, đặt câu hỏi, tôn trọng người nói),... Bên cạnh đó, giáo viên chưa chú trọng tích hợp dạy nói và nghe trong giờ đọc hiểu, cụ thể: Chưa xác định mục tiêu tích hợp; chưa lựa chọn được nội dung phù hợp trong văn bản để tích hợp dạy nói và nghe; chưa tổ chức và dành thời gian thích hợp cho học sinh được thuyết trình, giới thiệu, thảo luận, tranh luận về văn bản, thời gian cho học sinh nói và nghe chỉ chiếm khoảng 8% - 12% một giờ đọc văn,...

Dạy nói và nghe đã khó, tích hợp dạy nói và nghe trong giờ đọc văn còn khó và phức tạp hơn. Tuy nhiên, trong quỹ thời gian có hạn, để đạt được mục tiêu của môn Ngữ văn, việc tích hợp dạy nói và nghe trong giờ đọc văn không chỉ là một định hướng mà là một nguyên tắc. Vì vậy, cần có các biện pháp, cách thức tích hợp dạy nói và nghe trong giờ đọc văn một cách khoa học như một sự chỉ dẫn về mặt lí thuyết cho giáo viên.

2.3. Biện pháp tích hợp phát triển kĩ năng nói và nghe cho học sinh THPT trong giờ đọc văn

2.3.1. Xác định rõ mục tiêu tích hợp phát triển kĩ năng nói và nghe cho học sinh THPT trong giờ đọc văn

Mục tiêu là những kết quả dự kiến sẽ đạt được của hành động, có vai trò định hướng cho hành động. Theo Donald E. Lancaster, nhà phát minh và nhà tiên phong về máy vi tính người Mỹ, nhiều mục tiêu tương như “bất khả thi” đều có thể được thực hiện đơn giản bằng cách chia nhỏ chúng thành các đoạn, viết chúng ra giấy, tin vào chúng, và sau đó tăng tốc hành động như một thói quen. Tương tự như vậy, tích hợp dạy nói và nghe trong giờ đọc văn là một yêu cầu khó bởi cùng lúc phải đáp ứng mục tiêu kép. Tuy nhiên, nếu giáo viên nhận thức rõ cơ hội, xác định rõ mục tiêu tích hợp sẽ là thành công bước đầu quan trọng.

Căn cứ nội dung phát triển kĩ năng đọc, nói và nghe cho học sinh THPT được quy định trong CTGDPT môn Ngữ văn 2018, chúng tôi xác định và đề xuất mục tiêu tích hợp phát triển kĩ năng nói và nghe cho học sinh THPT trong giờ đọc văn như sau:

Giờ đọc văn nhằm phát triển ở học sinh kĩ năng đọc và đáp ứng các yêu cầu cần đạt về kĩ năng đọc ở lớp 10, 11, 12 đã được quy định cụ thể trong CTGDPT môn Ngữ văn 2018; đồng thời qua giờ dạy đọc còn nhằm phát triển kĩ năng nói và nghe cho học sinh thông qua các hoạt động: Phát biểu, chia sẻ về một vấn đề liên quan đến văn bản; Trình bày, thuyết trình một vấn đề khoa học về nội dung văn bản; Thuyết trình, đánh giá được nội dung, giá trị

của một văn bản; Thảo luận, tranh luận, phát biểu quan điểm cá nhân về một vấn đề phức tạp được gọi lên từ văn bản.

Mục tiêu trên cũng là cơ sở, căn cứ để giáo viên lựa chọn các nội dung tích hợp để vừa nâng cao được kỹ năng đọc vừa phát triển kỹ năng nói và nghe cho học sinh.

2.3.2. Xây dựng tiêu chí đánh giá kỹ năng nói và nghe ở học sinh THPT trong giờ đọc văn

Trên cơ sở mục tiêu tích hợp, giáo viên cần phải xây dựng được các tiêu chí đánh giá kỹ năng nói và nghe ở học sinh THPT trong giờ đọc văn. Căn cứ mục tiêu, yêu cầu và nội dung phát triển kỹ năng nói và nghe cho học sinh THPT trong môn Ngữ văn, chúng tôi đề xuất bảng rubric đánh giá kỹ năng nói và nghe ở học sinh THPT trong giờ đọc văn như sau.

Bảng 1. Bảng rubric đánh giá kỹ năng nói và nghe ở học sinh THPT trong giờ đọc văn

Tiêu chí	Mức chất lượng			
	Mức 1. Giỏi	Mức 2. Khá	Mức 3. Trung bình	Mức 4. Yếu
Trình bày, thuyết trình về một vấn đề xã hội được đề cập trong văn bản, có sử dụng kết hợp các phương tiện phi ngôn ngữ	Trình bày, thuyết trình vấn đề mạch lạc, tự tin, thuyết phục; sử dụng kết hợp các phương tiện phi ngôn ngữ một cách hợp lí.	Trình bày, thuyết trình vấn đề khá mạch lạc, tự tin, thuyết phục; sử dụng kết hợp các phương tiện phi ngôn ngữ khá hợp lí.	Trình bày, thuyết trình có điểm rõ ràng nhưng chưa tự tin; đã biết sử dụng kết hợp các phương tiện phi ngôn ngữ nhưng chưa thật hợp lí.	Trình bày, thuyết trình chưa mạch lạc, thiếu tự tin; chưa biết sử dụng kết hợp các phương tiện phi ngôn ngữ hoặc sử dụng chưa hợp lí.
Phát biểu cảm xúc, trải nghiệm cá nhân về một vấn đề được gọi lên từ văn bản	Phát biểu cảm xúc, trải nghiệm cá nhân một cách chân thật, hồn nhiên, trôi chảy và mạch lạc.	Phát biểu cảm xúc, trải nghiệm cá nhân một cách chân thật, hồn nhiên, khá trôi chảy và mạch lạc.	Phát biểu cảm xúc, trải nghiệm cá nhân một cách chân thật, hồn nhiên, có phần trôi chảy và mạch lạc.	Phát biểu cảm xúc, trải nghiệm cá nhân có tính chân thật, hồn nhiên nhưng thiếu mạch lạc và trôi chảy.
Thảo luận, tranh luận về một vấn đề phức tạp, có những ý kiến khác nhau về văn bản	Phát biểu, thể hiện, bảo vệ ý kiến, quan điểm cá nhân một cách sôi nổi, tích cực, có căn cứ, dẫn chứng thuyết phục từ văn bản.	Phát biểu, thể hiện, bảo vệ ý kiến, quan điểm cá nhân khá sôi nổi, tích cực, có căn cứ, dẫn chứng khá thuyết phục từ văn bản.	Tham gia thảo luận, tranh luận nhưng phát biểu, thể hiện, bảo vệ ý kiến, quan điểm cá nhân chưa mạch lạc và thuyết phục.	Không tham gia thảo luận, tranh luận; không phát biểu ý kiến, quan điểm cá nhân.

Giới thiệu, đánh giá khái quát nội dung và nghệ thuật của một văn bản đọc mở rộng	Giới thiệu, đánh giá khái quát được các giá trị cơ bản về nội dung và nghệ thuật của văn bản.	Giới thiệu, đánh giá khái quát được một số giá trị cơ bản về nội dung và nghệ thuật của văn bản.	Giới thiệu được vài nét khái quát về giá trị nội dung và nghệ thuật của văn bản.	Giới thiệu được vài nét chung chung về nội dung và nghệ thuật của văn bản.
Lắng nghe, ghi chép, nhận xét, đặt câu hỏi về các nội dung thuyết trình, thảo luận, tranh luận của người nói về một vấn đề liên quan đến văn bản	Lắng nghe chủ động, tích cực; ghi chép, nhận xét, đặt câu hỏi hợp lí về các nội dung nói; tương tác tốt và tôn trọng người nói.	Lắng nghe khá chủ động, tích cực; ghi chép, nhận xét, đặt câu hỏi khá hợp lí về các nội dung nói; tương tác và tôn trọng người nói.	Có lắng nghe, ghi chép, nhận xét, đặt câu hỏi nhưng chưa chủ động, thường xuyên và hợp lí; tương tác và tôn trọng người nói ở mức trung bình.	Không lắng nghe, ghi chép, nhận xét, đặt câu hỏi mặc dù được nhắc nhở; không tương tác và thiếu tôn trọng người nói.

Bảng rubric trên là sự cụ thể hóa mục tiêu, yêu cầu cần đạt về kĩ năng nói và nghe trong sự tham chiếu với yêu cầu cần đạt về kĩ năng đọc trong chương trình môn Ngữ văn 2018. Bảng rubric này cũng là căn cứ để đánh giá thực trạng kĩ năng nói và nghe của học sinh THPT, là cơ sở để lựa chọn nội dung và cách thức tích hợp phát triển kĩ năng nói và nghe cho học sinh THPT trong giờ đọc văn.

2.3.3. Lựa chọn các nội dung phù hợp trong văn bản để tích hợp phát triển kĩ năng nói và nghe cho THPT

Do thời lượng bài học có hạn nên trong giờ đọc hiểu, giáo viên chỉ nên chọn một số nội dung phù hợp để tích hợp phát triển kĩ năng nói và nghe cho học sinh. Các nội dung đó vừa phải bám sát đặc điểm của các văn bản đọc hiểu, vừa phải hướng đến thực hiện mục tiêu, yêu cầu cần đạt, tiêu chí đánh giá kĩ năng đọc, nói và nghe đã xác định. Trong một giờ đọc hiểu văn bản, theo chúng tôi, giáo viên có thể lựa chọn một số nội dung sau để tổ chức cho học sinh thuyết trình, trình bày, giới thiệu, thảo luận, tranh luận về văn bản như:

Trình bày, thuyết trình về một vấn đề lịch sử, chính trị, xã hội, văn hóa, đạo đức, giá trị... được đề cập hoặc gọi lên từ văn bản;

Phát biểu cảm xúc, suy nghĩ, hoài ức, kỉ niệm về một vấn đề được gọi lên từ văn bản;

Thảo luận, tranh luận về một hình tượng, yếu tố, biểu tượng, chi tiết trong tác phẩm có nhiều cách lí giải, đánh giá khác nhau;

Giới thiệu, đánh giá khái quát về nội dung, nghệ thuật của một văn bản,...

Các nội dung trên phải được tích hợp vào những thời điểm thích hợp của quá trình dạy đọc hiểu văn bản để đạt được cả mục tiêu đọc hiểu và mục tiêu nói, nghe.

Chẳng hạn, khi dạy đọc hiểu văn bản Vợ nhặt và Chí Phèo (Ngữ văn 11, bộ Kết nối tri thức với cuộc sống), giáo viên có thể lựa chọn các nội dung tích hợp sau:

Từ việc đọc kĩ văn bản Vợ nhặt, Chí Phèo và nghiên cứu thêm các tài liệu lịch sử có liên quan, em hãy thuyết trình (từ 5 - 7 phút) về cuộc sống và thân phận của người nông dân Việt Nam/tầng lớp địa chủ Việt Nam trước cách mạng tháng Tám (có thể dùng cho phần tìm hiểu chung về tác phẩm).

Em đã từng trải qua hoặc chứng kiến một người phải trải qua những cơn đói là, đói quay quắt chưa? Cảm xúc, suy nghĩ của em lúc đó như thế nào? Em có thể chia sẻ điều đó với các bạn? (có thể dùng trong phần Khởi động bài học).

Theo em, cách kết thúc tác phẩm Vợ nhặt hay Chí Phèo ám ảnh hơn? Nếu em là tác giả, em sẽ kết thúc mỗi tác phẩm theo cách nào khác? Vì sao? (dùng cho hoạt động thảo luận, tranh luận để đánh giá ý nghĩa kết cấu tác phẩm).

Nếu em thấy Vợ nhặt hoặc Chí Phèo là một tác phẩm hay, để thuyết phục một người thân tìm đọc truyện ngắn này, em sẽ giới thiệu về tác phẩm như thế nào? (có thể dùng trong phần thực hành, luyện tập)...

Các đề tài, vấn đề trên đều là những nội dung liên quan hoặc những nội dung quan trọng của giờ đọc hiểu văn bản Vợ nhặt và Chí Phèo. Nếu giáo viên nhận thức đúng mức về tầm quan trọng của dạy tích hợp; lựa chọn, xây dựng được các vấn đề phù hợp và có cách thức tổ chức một cách khoa học trong giờ đọc hiểu sẽ góp phần tăng hứng thú đọc hiểu, nghe và nói ở học sinh. Giờ đọc hiểu, nhờ đó sẽ đạt được mục tiêu, hiệu quả kép.

2.3.4. Cách thức tổ chức phát triển kĩ năng nói và nghe cho học sinh THPT trong giờ đọc văn

Dạy học tích hợp không chỉ là một khoa học mà còn là một nghệ thuật. Giáo viên cần phải sử dụng kết hợp các phương pháp, kĩ thuật, hình thức dạy học cũng như thực hiện quy trình dạy học một cách linh hoạt. Tuy nhiên, căn cứ nội dung dạy đọc và dạy nói, nghe ở THPT, giáo viên có thể thực hiện các bước dạy tích hợp nói, nghe trong giờ đọc văn như sau:

Bước 1: Chuẩn bị - Lựa chọn đề tài, vấn đề và lập dàn ý bài thuyết trình, giới thiệu...

Giáo viên lựa chọn hoặc hướng dẫn, gợi ý cho học sinh lựa chọn đề tài, vấn đề thuyết trình, giới thiệu.

Giáo viên hướng dẫn cụ thể kĩ thuật thuyết trình: cấu trúc, nội dung, lập luận, cách thức mở đầu, kết thúc, kĩ thuật sử dụng kết hợp các yếu tố nét mặt, cử chỉ, thái độ,...

Học sinh đọc hiểu văn bản, nghiên cứu tài liệu, lập dàn ý và tập nói.

Thời gian chuẩn bị: 1 - 2 tuần, trước giờ đọc hiểu văn bản trên lớp.

Bước 2: Trình bày, thuyết trình trước lớp/nhóm

Một học sinh thuyết trình và các học sinh còn lại lắng nghe. Giáo viên lắng nghe và hướng dẫn học sinh điều chỉnh bài thuyết trình (khi cần); nhắc nhở người nghe: tôn trọng người thuyết trình, tóm tắt, đặt câu hỏi và thường xuyên tương tác tích cực với người nói.

Vì thời gian một giờ đọc hiểu có hạn nên tùy nội dung, giáo viên phải giới hạn thời gian thuyết trình, thảo luận của học sinh hoặc hướng dẫn học sinh kết hợp các phương thức trình bày một cách linh hoạt.

Bước 3: Nhận xét, đánh giá, thảo luận, tranh luận:

Giáo viên và học sinh có thể đặt thêm câu hỏi nêu vấn đề liên quan đến bài thuyết trình để thảo luận và tranh luận giúp học sinh cảm hiểu sâu sắc các hình tượng, yếu tố

trong văn bản, đồng thời rèn cho học sinh kỹ năng thể hiện ý kiến cá nhân, kỹ năng tranh luận về một vấn đề có nhiều ý kiến khác nhau.

Giáo viên và các nhóm học sinh nhận xét, góp ý, đánh giá bài thuyết trình, giới thiệu theo các tiêu chí đã xác định.

2.4. Thực nghiệm sư phạm

Các biện pháp trên đã được tác giả áp dụng vào dạy thực nghiệm đọc hiểu văn bản Chí Phèo cho học sinh lớp 11 ở trường THPT Triệu Sơn 3, huyện Triệu Sơn, tỉnh Thanh Hóa, năm học 2022 - 2023. Kết quả, trong giờ đọc văn, thay vì học sinh chỉ được nói từ 8% - 12%, nay giáo viên đã dành từ 25% - 30% cho học sinh thuyết trình, thảo luận. Bốn giáo viên tham gia thực nghiệm (100%) đã ý thức sâu sắc vai trò của tích hợp dạy nói và nghe trong giờ đọc; đã xác định khá cụ thể mục tiêu, nội dung, tiêu chí đánh giá và cách thức tổ chức tích hợp dạy nói và nghe cho học sinh trong giờ dạy đọc. Quan sát giờ học cho thấy, khoảng 87,5% học sinh đã biết lắng nghe tích cực, 24,5% biết đặt câu hỏi cho người nói; 91,3% học sinh tham gia thảo luận, bày tỏ quan điểm của mình về cách kết thúc tác phẩm Chí Phèo thông qua làm việc nhóm. Kết quả thực nghiệm cho thấy, nếu giáo viên thường xuyên vận dụng các biện pháp trên trong giờ dạy đọc, hứng thú và kỹ năng đọc cũng như nói và nghe của học sinh sẽ đồng thời được nâng lên

4. KẾT LUẬN

Chú ý phát triển kỹ năng nói và nghe cho học sinh THPT trong giờ dạy đọc là sự cụ thể hóa quan điểm dạy học tích hợp trong môn Ngữ văn. Văn bản là ngữ liệu để đọc hiểu nhưng cũng có nhiều nội dung thích hợp để thiết kế hoạt động cho học sinh nói và nghe. Tất nhiên, yêu cầu của nói và nghe ở bậc THPT tập trung vào yêu cầu thuyết trình, thảo luận, tranh luận. Vì vậy, giáo viên một mặt vừa phải tổ chức giờ đọc hiểu theo đặc trưng của thể loại văn bản, đáp ứng yêu cầu cần đạt của giờ đọc hiểu vừa phải lựa chọn nội dung phù hợp để phát triển kỹ năng thuyết trình, thảo luận, đặt câu hỏi... cho học sinh. Đồng thời, trong khi phát triển kỹ năng nói giáo viên phải chú ý rèn luyện kỹ năng lắng nghe tích cực cho học sinh. Một trong những điểm yếu của học sinh là kỹ năng nói và nghe tương tác. CTGDPT môn Ngữ văn 2018 đã quy định cụ thể về yêu cầu cần đạt đối với kỹ năng nói và nghe tương tác ở từng khối lớp. Vì vậy, cần phải có các nghiên cứu sâu hơn về biện pháp phát triển kỹ năng nói và nghe tương tác cho học sinh, trong đó, việc tích hợp với giờ đọc văn vẫn là một hướng nghiên cứu thực hành tiềm năng cần được cụ thể hóa.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn (ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018 của Bộ trưởng Bộ GD-ĐT)*.
- [2] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông môn Tiếng Anh (ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018 của Bộ trưởng Bộ GD-ĐT)*.

- [3] Bùi Mạnh Hùng (Tổng chủ biên) (2022), *Sách giáo khoa, Sách giáo viên Ngữ văn 11, bộ Kết nối tri thức với cuộc sống*, Nxb. Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
- [4] Viện Ngôn ngữ học (2022), *Từ điển tiếng Việt*, Nxb. Đà Nẵng, Trung tâm từ điển học, Hà Nội - Đà Nẵng.
- [5] Adler, R., Rosenfeld, L. and Proctor, R. (2001), *Interplay: the process of interpersonal communicating (8th edn)*, Fort Worth, TX: Harcourt.
- [6] Brown, H. D. (2001), *Teaching by Principles: An interactive approach to language pedagogy*. Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press.
- [7] Goh, C. C. M. (2007), *Teaching speaking in the language classroom*, Singapore: SEAMEO Regional Language Centre.
- [8] Hendrikus Male & Resvina Imelda Pardede (2019), *Using story telling technique to improve students' listening skill performance: A case study in Indonesia, in Proceeding English Education Department Collegiate Forum (EED CF) 2015-2018*.

DEVELOP SPEAKING AND LISTENING SKILLS FOR HIGH SCHOOL STUDENTS IN THE READING CLASSROOM

Hoang Thi Mai

ABSTRACT

Speaking and listening are two of the four core skills that Language Arts is responsible for developing in students. According to the 2018 Language Arts General Education Program, speaking and listening skills are not only taught in speaking and listening classrooms but are also required to be integrated in reading and writing classrooms. Reading classes mainly develops reading skill but are also a favorable environment to develop speaking and listening skills for students. In reality, teachers do not pay enough attention to integrating the development of speaking and listening skills for students during reading classes. Based on speaking and listening teaching theory and 2018 textbooks and program of Language Arts, this article proposes integrated goals, integrated content, and integrated measures to develop speaking and listening skills for high school students in reading classroom.

Keywords: *Speaking and listening, skill, Language Arts, integration, reading, text, high school.*

* Ngày nộp bài: 28/5/2024; Ngày gửi phản biện: 4/6/2024; Ngày duyệt đăng: 26/12/2024